

βελτίωσιν τῶν οικονομικῶν τῆς, καὶ τῇ ἐπέτρεψαν νὰ πληρώσῃ τὰ ὀλίγα τῆς χρεῆ καὶ νὰ μισθώσῃ ὑπέρτεριαν πρὸς θεραπείαν τοῦ οἴκου τῆς. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως ἀποτέλεσμα τῶν ἐκ τῆς Ἰνδιάνης καὶ Βαλεντίνης θριάμβων ὑπῆρξεν ὅτι ἤνοιξαν εἰς τὴν νεαράν καὶ διάσημον ἤδη μυθιστοριογράφον τὰς πύλας τῆς «Ἐπιθεωρήσεως τῶν Δύο Κόσμων», τοῦ μοναδικοῦ τούτου καὶ ἀπαρμύλλου περιοδικοῦ συγγράμματος, ὅπερ ἀπὸ τῆς πρώτης τοῦ ἐκδόσεως μέχρι σήμερα, ὅτε ἀπωφανίσθη τοῦ ἐπὶ πενήτηκοντα σχεδὸν ἔτη διευθυντοῦ του, ὑπῆρξε πάντοτε ἀδιαπτώτως τὸ πιστὸν κάτοπτρον τῆς φιλολογικῆς καταστάσεως τῆς Γαλλίας, καὶ ἡ διανοητικὴ οὕτως εἰπεῖν κοιτὶς πάσης φιλολογικῆς αὐτῆς δόξης. Ἐν τῷ περιοδικῷ δὲ τούτῳ συγγράμματι ἐδημοσίευσεν τὸ πρῶτον ἡ Σάνδη τὰ πλείστα τῶν ἔργων αὐτῆς, μετὰ τὴν *Indiānar* καὶ τὴν *Ba. leντίνης*, ἀρξάμενη ἀπὸ τῶν ἀποσπασμάτων τῆς τερατολόγου *Lai. lias*, ἅτινα μεθ' ἑξαετίας μόλις, κατὰ τὸ ἔτος 1839, συνεπλήρωσε καὶ ἐξέδωκεν ἰδιαίτερος.

Μικρὸν μετὰ τὴν ἐν τῇ «Ἐπιθεωρήσει τῶν Δύο Κόσμων» δημοσίευσιν τῶν πρώτων ἀποσπασμάτων τῆς *Lai. lias* ὁ διευθυντὴς τῆς Ἐπιθεωρήσεως Buloz ἔδωκε γεῦμα εἰς τοὺς συνεργάτας του, τὸ γεῦμα δὲ τοῦτο ὑπῆρξεν ἀφορμὴ τῆς πρώτης μεταξὺ Ἀλφρέδου Μυσσέ καὶ Γεωργίας Σάνδης γνωριμίας, ἣτις κατέληξε βαθμηδὸν εἰς τὸν παράδοξον ἐκείνον καὶ μυστηριώδη ἔρωτα, οὗτινος δὲν κατώρθωσεν ἔτι ὁ περιεργὸς κόσμος νὰ μάθῃ τὴν ἀλήθειαν, οὔτε ἐκ τῶν αὐτοβιογραφικῶν τῆς ἡμετέρας ἡρωίδος σημειώσεων, οὔτε ἐκ τῶν μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Μυσσέ ἀνταλλαγέντων, δίκην πολεμικῶν ἄρθρων, μυθιστορημάτων: *Elle et lui* καὶ *Lui et elle*, οὔτε ἐκ τῶν ποικίλων ἀθυροστομιῶν τῶν βιογράφων τῆς. Παρατρέχουμεν δὲ κατ' ἀνάγκην καὶ ἡμεῖς τὰς μυθιστορικὰς περιπετείας τῶν σχέσεων τούτων, περὶ ὧν οὐδὲν ἔχομεν δυστυχῶς ἀκριβῆς νὰ μεταδώσωμεν εἰς τοὺς ἡμετέρους ἀναγνώστας, καὶ τοσοῦτο μόνον, ὡς ἀναγκαῖον στοιχεῖον τῆς βιογραφικῆς ἡμῶν ἀφηγήσεως σημειοῦμεν, ὅτι μετὰ τοῦ νέου αὐτῆς φίλου Ἀλφρέδου Μυσσέ μετέβη ἡ Σάνδη εἰς Ἰταλίαν, περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1833 καὶ ἐπιστρέψασα ἐκεῖθεν μεθ' ὀλοκλήρου ἔτους ἀπουσίαν, ἐξέδωκε, δίκην μυθιστορήματος, τὰ ἀπομνημονεύματα τῆς ἐν Ἰταλίᾳ μετ' ἐκείνου διαμονῆς τῆς, ὑπὸ τὸν τίτλον: *Le Secrétaire intime*. Ἄγνωστον εἶνε ἂν ὁ μέγιστος τῶν νεωτέρων λυρικῶν ποιητῶν τῆς Γαλλίας ὑπῆρξεν ἀληθῶς ἰδιαίτερος γοαρματεὺς, καὶ οὐδὲν πλεόν, τῆς ἡμετέρας ἡρωίδος κατὰ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ περιουσίαν αὐτῆς. Πολύ τις ὅμως ὀφείλει περὶ τούτου νὰ ἀμφισβῆλλῃ, ἀναγινώσκων τὰ περὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τοῦ βίου τῆς ἀναγεγραμμένα παρ' αὐτῆς τε καὶ τῶν βιογράφων τῆς.

Ἐπιστρέψασα μόνη ἐξ Ἰταλίας κατὰ τὸν Σεπ-

τέμβριον τοῦ ἔτους 1834, ἤρξατο, ὡς πρῶτον, μεταλλάσσουσα τὴν διαμονὴν αὐτῆς μεταξὺ Παρισίων καὶ Nohant, συναισθανομένη δὲ νῦν εἰπέρ ποτε βαρὺν τὸν συζυγικὸν βίον, ἔνεκεν οὐ μόνον τῆς παντελοῦς πρὸς αὐτὴν ἀδιαφορίας τοῦ συζύγου τῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν παρεκτροπῶν αὐτοῦ, αἵτινες, καὶ τοὶ ἀδυσωπήτως παρὰ τῶν πλείστων βιογράφων τῆς Σάνδης καταδικαζόμενοι, δὲν πρέπει ὅμως οὐχ ἤττον νὰ κριθῶσι λίαν αὐστηρῶς παρὰ τῶν ἀναλογιζομένων, ὅτι τὴν πρώτην εἰς αὐτὰς ἀφορμὴν παρέσχεν ἡ ἡμετέρα μυθιστοριογράφος, οὐ μόνον ἐγκαταλιποῦσα αὐτὴ πρώτη τὸν σύζυγόν τῆς, ἀλλὰ καὶ σχέσεις συνάψασα οὐχὶ ἀκραιφνῶς ἀμώμους. Ἄν ἡ Κυρία Σάνδη ὑπῆρξε μεγάλη γυνὴ καὶ πεζογράφος διάσημος τῆς Γαλλίας ὁ δὲ Κ. Δυδεβάν ἀπλοῦς ἐπαρχιώτης, τοῦτο οὐτ' ἐκείνης δικαιολογεῖ τὰς ἰδιοτροπίας οὔτε τούτου καθιστᾷ μᾶλλον ἀξιοκατακρίτον τὴν ἀνταπόδοσιν. Ὅπως δὴ ποτε ἡ Σάνδη ἔκρινεν, οὐ μόνον ἐξ ἑαυτῆς, ἀλλὰ καὶ κατ' εἰσήγησιν ἰδίως τῶν περὶ αὐτὴν οἰκείων καὶ φίλων, ὅτι ὁ συζυγικὸς κλοιὸς εἶχε καταστῆ δι' αὐτὴν λίαν βαρὺς καὶ δυσφόρητος. Πρὸς ἀπόσεισιν δὲ τοῦ ζυγοῦ τούτου συνήφθη ἡ πρώτη σχέσις καὶ γνωριμία μεταξὺ τῆς Γεωργίας καὶ τοῦ ἐν Βούργουις (Bourges) δικηγόρου Μιχαῆλ (Michel), ὃν ἀπεμνημόνευσε κατόπιν ἡ ἡρωὶς ἡμῶν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Everard ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τοῦ βίου τῆς. Διὰ τῆς δικανικῆς δὲ βοηθείας τοῦ διακεκριμένου τούτου δικηγόρου κατώρθωσε τέλος ἡ ἡρωὶς ἡμῶν μετὰ πολλὰς περιπετείας καὶ διετεῖς σχεδὸν πειροσπασμοὺς, νὰ διαταχθῇ ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου ὁ ἀπὸ τοῦ συζύγου τῆς χωρισμὸς κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1836. Καὶ κατώρθωσε μὲν νὰ καταλάβῃ καὶ κατοικήσῃ μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς τὸ κτῆμα τοῦ Nohant, νὰ ἀπαλλαγῇ δὲ προσέτι τῆς παρουσίας τοῦ Κ. Δυδεβάν' δὲν κατώρθωσεν ὅμως νὰ ἀπαλλαγῇ τῶν παντοίων αὐτοῦ ἀργυρολογικῶν μηχανοῤῥαφημάτων, καὶ μόνον ὅτε μετὰ δύο ἔτη ἐπλήρωσεν αὐτῷ πενήτηκοντα ὅλας χιλιάδας φράγκων, πρὸς ἑξαγορὰν, ὡς διηγείται, τῶν δύο τέκνων τῆς, ἅτινα εἶχεν ἐκεῖνος ἀπαγάγει διαρκούσης τῆς ἐν Ἑλβετίᾳ διαμονῆς τῆς Σάνδης, κατώρθωσεν αὐτὴ νὰ ἐλευθερωθῇ ἐντελῶς τῶν συζυγικῶν δεσμῶν.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ.

Ἐπιτετα τὸ τέλος.

Ο ΛΑΜΠΡΟΣ ΤΣΑΒΕΛΛΑΣ ΚΑΙ Ο ΛΗ ΠΑΣΣΑΣ

Τῇ 1 ἰουλίου 1792 (ἔ.ν.) ἐστράτευσεν ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς ἐξ Ἰωαννίνων μετὰ δεκακισχιλίων στρατιωτῶν. Ἦνα δὲ διαβουκολήσῃ τοὺς Σουλιώτας, ἀπέφυγε κατὰ τὸ φαινόμενον πᾶσαν ἐπίθεσιν, προφασίζόμενος ὡς ἀφορμὴν τῆς στρατείας αὐτοῦ τὴν τιμώρησιν τῶν ἀνησυχῶν κα-

τοίκων του Ἀργυροκάστρου, ἀρνηθέντων πρὸ μικροῦ νὰ δεχθῶσι μπένντινὰ, ὃν εἶχεν ἀποστείλει πρὸς αὐτούς. Ἐγραψε λοιπὸν πρὸς τοὺς δύο Σουλιώτας ὀπλαρχηγούς Μπότσαρην καὶ Τσαβέλλαν, λέγων εἰς αὐτούς ὅτι «τοὺς χαιρετᾷ καὶ τοὺς φιλεῖ τὰ μάτια», πανηγυρίζων τὴν ἀνδρείαν αὐτῶν καὶ ἐξαιτούμενος τὴν συμπραξίν των. Καὶ ὁ μὲν φρόνιμος Μπότσαρης δὲν ἐνέπεσεν εἰς τὴν παγίδα· ἀλλ' ὁ Τσαβέλλας ἐσαχηνεύθη καὶ προσήλθεν εἰς τὸν Ἀλῆν μετὰ μικροῦ σώματος ἐβδομήκοντα ἐπιλέκτων. Ὁ Πασσᾶς ἐφάνη πραγματικῶς παρασκευαζόμενος νὰ στρατεύσῃ κατὰ τοῦ Ἀργυροκάστρου. Μετὰ βραχείαν ὁμως ἐκεῖσε πορείαν διέταξε νὰ σταθῶσιν, ἵνα στρατοπεδεύσωσιν. Εὐθὺς δὲ ὡς ἀπέβαλον οἱ Σουλιῶται τὰ ὄπλα των, ἵνα ἀρχίσωσι τὰς πολεμικὰς αὐτῶν ἀσκήσεις, δρόμον καὶ ἄλλα, περιζώννει αὐτούς ὁ Ἀλῆς, δεσμεύει δι' ἀλύσεων, καὶ ἀπάγει οὕτως εἰς Ἰωάννινα. Δύο ἐξ αὐτῶν πίπτουσι μετ' ἀπεγνωσμένην ἀμυναν, τρίτος δὲ τις κατορθοῖ νὰ διαφύγῃ, καὶ διαπλεύσας ὑπὸ χάλαζαν σφαιρῶν τὸν Καλαμᾶν φέρει τῆς προδοσίας τὸ ἄγγελμα εἰς τοὺς συμπατριώτας αὐτοῦ. Οὕτω δὲ εὗρεν ὁ Πασσᾶς, ὅτε πράγματι ἐσιράτευσε κατὰ τοῦ Σουλίου, πάντα ἔτοιμα εἰς ὑποδοχὴν αὐτοῦ. Ἀπελπισθεὶς νὰ κυριεύσῃ αὐτὸ διὰ τῆς βίας, κατέφυγε καὶ πάλιν εἰς στρατήγημα. Διέταξε νὰ φέρωσιν ἐνώπιον αὐτοῦ τὸν Τσαβέλλαν, καὶ ἐπρότεινε αὐτῷ λαμπρὰς ἀμοιβάς, ἐὰν συγκατένευε νὰ τὸν βοηθήσῃ εἰς τὴν κατάκτησιν τοῦ Σουλίου, μεταξὺ δὲ ἄλλων καὶ νὰ διορίσῃ αὐτὸν διοικητὴν τῆς Ἀλβανίας, ἀπειλῶν, ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως, νὰ ψῆσῃ αὐτὸν ζῶντα. Ὁ Τσαβέλλας ἀπήντησεν, ὅτι μεμονωμένος αὐτὸς ἀρχηγός, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκτελέσῃ τὰ ζητούμενα, ὑπέσχετο ὁμως, ἂν τῷ ἐπετρέπετο νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τοὺς συμπατριώτας του, νὰ πράξῃ πᾶν ὅ, τι ὁ Ἀλῆς ἀπῆτει. Ὁ Πασσᾶς συγκατένευσε εἰς τὰ προτεινόμενα, ὑπὸ τὸν ὄρον ὁμως νὰ κρατήσῃ ὡς ἄμνηρον τὸν δωδεκαετῆ τοῦ Τσαβέλλα υἱὸν Φῶτον. Οὕτως ἀπελύθη καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὸ Σοῦλι ὁ Τσαβέλλας. Συγκαλέσας εὐθὺς τοὺς ἀρχηγούς, ἐξέθηκεν αὐτοῖς τὰ σχέδια τοῦ Πασσᾶ καὶ τοὺς παρώτρυνε ν' ἀντιστῶσιν ἀνευδότως, χωρὶς νὰ συλλογισθῶσι τὴν οἰκογένειάν του. Ἄμα δ' ὡς ἐπεραιώθησαν αἱ ἀμυντικαὶ προπαρασκευαί, ἔγραψεν εἰς τὸν Πασσᾶν:

«Χαίρομαι ὅπου ἐγέλασα ἓνα δόλιον· εἴμ' ἐδῶ νὰ διαφεντεύσω τὴν πατρίδα μου ἐναντίον νεῖς ἓνα κλέφτην σὰν κ' ἐσένα. Ὁ υἱός μου θέλει ἀποθάνει, ἐγὼ ὁμως ἀπελπίστως θέλω τὸν ἐκδικήσω, πρὶν ἀποθάνω· κάποιοι Τοῦρκοι σὰν κ' ἐσένα θὰ ποῦν πῶς εἶμαι ἀσπλαγγχος πατέρας, μὲ τὸ νὰ θυσιάσω τὸν υἱόν μου διὰ τὸν ἱδικόν μου λυτρωμόν. Ἀποκρίνομαι, ὅτι ἂν ἐσὺ πάρῃς τὰ βουδὸν, θέλεις σκοτώσει καὶ τὸν υἱόν

μου μὲ τὸ ἐπίλοιπον τῆς φαμέλιας μου καὶ τοὺς συμπατριώτας μου· τότε δὲν θὰ μπορέσω νὰ ἐκδικήσω τὸν θάνατόν τους· ἀμὴ ἂν νικήσωμεν, θέλει ἔχω καὶ ἄλλα παιδιά, ἢ γυναῖκα μου εἶναι νέα· ἐὰν ὁ υἱός μου, νέος καθὼς εἶναι, δὲν μένει εὐχαριστημένος ν' ἀποθάνῃ διὰ τὴν πατρίδα του, αὐτὸς δὲν εἶναι ἄξιος νὰ ζήσῃ καὶ νὰ γνωρίζεται ὡς υἱός μου· ἔτσι. Προχώρησε λοιπὸν ἄπιστε· εἶμαι ἀνυπόμονος νὰ ἐκδικηθῶ, νὰ πιῶ τὸ αἷμά σου.

»Ἐγὼ ὁ ὄμοσμένος ἐχθρός σου

»ΚΑΠΕΤΑΝ-ΛΑΜΠΡΟΣ ΤΣΑΒΕΛΛΑΣ».

Δικαίως ὀνομάζει ὁ Νήσουρ θουκυδίδειον τὴν περὶ τῶν γεγονότων τούτων ἐκθεσιν τοῦ Περίαιβοῦ. Ἐδῶ βλέπει τις ἔτι τὸ παλαιὸν φρόνημα καὶ τὴν μεγάλουμον ὑπὲρ τῆς πατρίδος αὐταπάρνησιν, ἀξίαν νὰ προταθῇ ὡς παράδειγμα εἰς τὴν σημερινὴν ἀβρὰν καὶ εὐπαθεῖ γενεάν· ἐδῶ ἀπαντᾷ τις μείζονα τῶν τοῦ Γουλιέλμου Τέλλου, — ἂν δύναιται νὰ παραβληθῇ ἡ ἱστορία πρὸς τὸν μῦθον. Ὁ Φῶτος ἤχη πρὸ τοῦ Βελῆ, υἱοῦ τοῦ Ἀλῆ, ὅστις τῷ ἀνεκοίνωσεν, ὅτι κατὰ διαταγὴν τοῦ Πασσᾶ ἐμελλε νὰ τὸν ψῆσῃ ζῶντα. «Δὲν σὲ φοβοῦμαι», ἀπήντησεν ὁ παῖς, «ὁ πατήρ μου θὰ μ' ἐκδικήσῃ». Τοιοῦτος ἠρωτισμὸς ἐν τοσούτῳ νεαρᾷ ψυχῇ ἔτυψε βαθύτατα τὸν Ἀλῆ Πασσᾶν· οὕτω δ' ἐφείσθη τῆς ζωῆς τοῦ Φῶτος, ὅστις ἐλευθερωθεὶς μετὰ τὸν πόλεμον, νυξήθη ἔξοχος τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πολέμου ἥρωος.¹

ΤΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΝ ΑΝΑΣΤΗΜΑ

Τίνα τὰ ἀκρότατα ὄρια τοῦ ἀνθρωπίνου ἀναστήματος; τίνας οἱ ὑψηλότατοι καὶ τίνας οἱ βραχυσωμότατοι τῶν ἀνθρώπων;

Κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ Βιλλαρμὲ, αἵτινες πολὺ πλησιάζουσι πρὸς τὴν ἀλήθειαν, τὸ ἀνθρώπινον ἀνάστημα ποικίλλει μεταξὺ 4 μέτρον 162 ὑποχιλιόμετρων καὶ 4 μ. 787, ἐξ οὗ προκύπτει μέσος ὄρος 4 μ. 625· κατὰ δὲ τοὺς ὑπὸ τοῦ Βάιςβαχ δημοσιευθέντας πίνακας, ὁ ἀκριβὴς μέσος ὄρος εἶναι 4 μ. 610. Ἐὰν ὁμως καταρτίσωμεν ἀναλογίαν βασιζομένην ἐπὶ τοῦ ἀνωτάτου ὄρου τοῦ ὑψηλοῦ καὶ τοῦ βραχέος ἀναστήματος ἀτόμων τινῶν, ἦτοι τοῦ ὑπὸ τοῦ Βίρχ καὶ τοῦ Βυρφῶν ἀναφερομένου νάννου, οὗ τὸ ἀνάστημα μόλις ἔφθανε τὰ 43 ὀφθαλμομέτρα, καὶ τοῦ Φιλλανδοῦ ὅστις, κατὰ τὸν Sappey, εἶχεν ὕψος 2 μ. 83, προκύπτει τότε μέσος ὄρος 4 μ. 630. Ἐκ τῆς ἐπιπρωτάτης τέλους ἐργασίας τοῦ κ. Γκούλδ, καταμετρήσαντος τὸ ἀνάστημα τῶν 1,250,000 στρατιωτῶν τῆς Ἀρκτικής Ἀμερικῆς, ἐξάγεται κατώτατος μὲν ὄρος ἀναστήματος 4 μ. 016, ἀπώτατος δὲ 2 μ. 095 καὶ μέσος 4 μ. 555, ἐλάττων δηλονότι τῶν προμνημονευθέντων.

1. Ἰστο. σφ. Ἑλλ. Κ. Μ. Βιβλ. 2, 27.